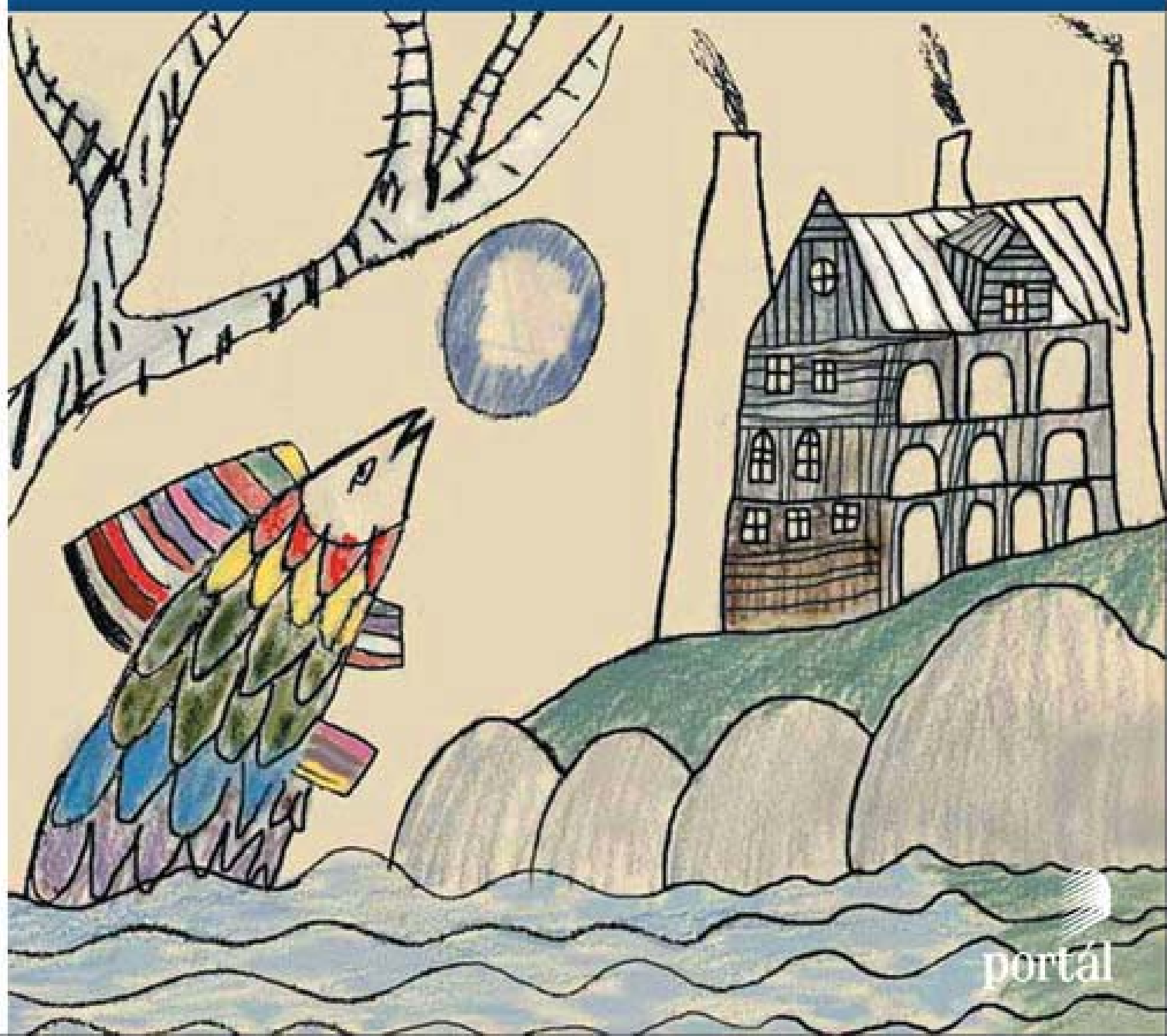

Poruchy autistického spektra

Kateřina Thorová

Dětský autismus • Atypický autismus
Aspergerův syndrom • Dezintegrační porucha

Poruchy autistického spektra

Kateřina Thorová

Dětský autismus • Atypický autismus
Aspergerův syndrom • Dezintegrační porucha

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Thorová, Kateřina

Poruchy autistického spektra / Kateřina Thorová. – Vyd. 1. –
Praha: Portál, 2006. – 456 s.
ISBN 80-7367-091-7

616.89-008.45 * 616-07 * 316.344.6-056.36-053.2 *
613.9-056.26/.3 * 616.89-008 * (437.3)

- autismus
- diagnostika (lékařství)
- autistické děti
- péče a výchova
- duševní poruchy
- autistické děti – Česko
- monografie

616-053.2 – Pediatrie

Kniha vychází s podporou MZ ČR a občanského sdružení APLA Praha

Lektorovala PhDr. Dana Krejčířová

© Kateřina Thorová, 2006

Illustrations © Olga Ptáčková, Vladimír Zindulka, 2006

Portál, s. r. o., Praha 2006

ISBN 80-7367-091-7

Obsah

Úvod	15
1 Různorodost poruch autistického spektra (PAS), rozdílná míra symptomatiky	19
2 Vývoj a změny přístupů k dětskému autismu	33
2.1 Historický vývoj po současnost	34
<i>Prvotní definice pojmu autismus a Aspergerův syndrom</i>	34
<i>Psychoanalýza a autismus: černé období historie</i>	38
<i>Medicínské a vědecké pojetí autismu, zlepšení diagnostiky</i>	41
<i>Psycholingvistický a behaviorální přístup</i>	42
<i>Aktivní zapojení rodičů, edukativní programy</i>	44
<i>Neurobiologický a neuropsychologický výzkum autismu</i>	46
<i>Očkování a následné střevní potíže jako příčina autismu</i>	48
<i>Genetické výzkumy</i>	49
<i>Současné pojetí</i>	51
2.2 Vývoj diagnostických kritérií a pojmů	52
2.3 Pervazivní vývojové poruchy, poruchy autistického spektra, vymezení pojmů	58

3	Charakteristické projevy, deficity a chování	61
3.1	Triáda problémových oblastí společná pro poruchy autistického spektra	61
	1. Sociální interakce a sociální chování	61
	2. Komunikace	97
	3. Představitivost, zájmy, hra	115
3.2	Nespecifické variabilní rysy	130
	Percepční poruchy	130
	Odlišnosti v motorickém vývoji a projevech	136
	Emoční reaktivita	159
	Adaptabilita	164
	Problémy v chování	171
4	Popis jednotlivých poruch autistického spektra	177
4.1	Dětský autismus	177
	Autismus v adolescenci a dospělosti	181
4.2	Atypický autismus	182
4.3	Aspergerův syndrom	185
	Nízko funkční a vysoce funkční Aspergerův syndrom	190
	Mohou se lidé s Aspergerovým syndromem zapojit v dospělosti do běžného života?	193
4.4	Dětská dezintegrační porucha	193
4.5	Jiné pervazivní vývojové poruchy	204
4.6	Autistické rysy	208
4.7	Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby	209
4.8	Rettův syndrom	211
	Výskyt Rettova syndromu	212
	Průběh poruchy	213
	Epilepsie u dívek s Rettovým syndromem	214
	Chování a další specifické projevy dívek s Rettovým syndromem	217
5	Demografické charakteristiky	223
5.1	Četnost výskytu autismu, epidemiologické studie	223
5.2	Poměr mezi pohlavími	226

6	Vývoj poruchy v jednotlivých věkových obdobích	229
6.1	Diagnostika v raném věku	230
6.2	Narození a první rok života (0–12 měsíců)	231
	<i>Diagnostika v prvním roce života</i>	232
6.3	Batolecí období (12–30 měsíců)	232
	<i>První nejběžnější postřehy v oblasti řečového vývoje</i>	
	<i>a celkové komunikace</i>	233
	<i>První nejběžnější postřehy v oblasti sociálního chování</i>	234
	<i>První nejběžnější postřehy v oblasti chování a herních aktivitách</i>	235
	<i>Vývojový regres u dětí s autismem</i>	237
	<i>Diagnostika v batolecím věku</i>	238
6.4	Předškolní období (3–6 let)	241
	<i>Znovunabývání ztracených dovedností</i>	
	<i>u dětí s vývojovým regresem</i>	242
	<i>Primární diagnóza dětského nebo atypického autismu</i>	
	<i>u Aspergerova syndromu</i>	245
6.5	Mladší školní věk (6–11 let)	247
	<i>Diagnostika v mladším školním věku</i>	247
6.6	Puberta, adolescence	250
	<i>Diagnostika v období puberty a adolescence</i>	250
6.7	Dospělost	252
	<i>Inventář typického chování lidí s Aspergerovým syndromem</i>	253
	<i>Diagnóza příbuzného s autismem či Aspergerovým syndromem</i>	258
6.8	Shrnutí důležitých postřehů týkajících se diagnózy	259
	<i>Tři stupně ke správné diagnóze</i>	261
7	Diagnostika poruch autistického spektra	263
7.1	Přehled screeningových a diagnostických nástrojů	264
	<i>ADI-R – Autism Diagnostic Interview-Revised</i>	264
	<i>ADOS – Autism Diagnostic Observation Schedule</i>	265
	<i>A. S. A. S. – The Australian Scale for Asperger's syndrome</i>	266
	<i>AQ test – Kvocient autistického spektra</i>	268
	<i>CARS – Childhood Autism Rating Scale – Škála dětského autistického chování</i>	270
	<i>CHAT – Checklist for Autism in Toddlers</i>	270
	<i>DACH – Dětské autistické chování</i>	273
7.2	Struktura psychologického vyšetření	278
	<i>Vyšetření dítěte</i>	278
	<i>Vyšetření dospělého člověka s PAS</i>	282

8	Diferenciální diagnostika	283
8.1	Přehled některých diagnostických kategorií	284
	<i>Mentální retardace</i>	284
	<i>Syndrom fragilního X chromozomu</i>	287
	<i>Downův syndrom</i>	288
	<i>Tuberózní skleróza</i>	289
	<i>Epilepsie, strukturální abnormality a neurochemické nálezy</i>	290
	<i>Schizofrenie</i>	291
	<i>Porucha aktivity a pozornosti (ADHD), porucha pozornosti bez hyperaktivity (ADD)</i>	293
	<i>Obsedantně-kompulzivní porucha (OCD)</i>	294
	<i>Elektivní mutismus</i>	296
	<i>Afektivní poruchy (poruchy nálady)</i>	297
	<i>Porucha se stereotypními pohyby</i>	298
	<i>Tourettův syndrom, tikové poruchy</i>	298
	<i>Porucha opozičního vzdoru</i>	300
	<i>Reaktivní porucha příchyllosti v dětství</i>	300
	<i>Vývojové poruchy řeči (vývojové dysfázie) – receptivní porucha řeči, expresivní porucha řeči, smíšená porucha řeči</i>	301
	<i>Landauův-Kleffnerův syndrom</i>	301
	<i>Schizoidní porucha osobnosti</i>	302
	<i>Schizoidní porucha v dětství</i>	303
	<i>Schizotypní porucha</i>	303
	<i>Rettův syndrom</i>	305
	<i>Jiné nejisté diagnostické kategorie</i>	306
8.2	Nejčastější diferenciálnědiagnostické omyly u poruch autistického spektra	309
8.3	Diferenciální diagnostika autismu a Aspergerova syndromu	312
9	Neurobiologie, neuropsychologie, kognitivní psychologie a jejich vztah k PAS	315
	<i>Neurobiologické hledisko</i>	315
	<i>Neuropsychologické hledisko</i>	317
	<i>Funkční specializace hemisfér a předpokládaný vztah k PAS</i>	317
	<i>Intelligence a nerovnoměrný vývoj u poruch autistického spektra</i>	321
	<i>Autismus a mentální retardace</i>	323
	<i>Ostrůvkovité schopnosti, géniové a děti s nadprůměrným intelektem</i>	325
	<i>Neschopnost metareprezentace aneb hyperrealismus autismu</i>	328

10	Psychologické teorie	331
10.1	Kognitivní teorie	332
	<i>Teorie mysli</i>	332
	<i>Teorie oslabené centrální koherence</i>	349
	<i>Teorie deficitu exekutivních funkcí</i>	352
10.2	Emoční teorie	355
	<i>Teorie intersubjektivty</i>	355
10.3	Eklektický přístup, syntéza názorů	356
11	Problematika péče o děti s PAS v ČR	357
11.1	Z historie	357
11.2	Současná situace	358
	<i>Občanská sdružení</i>	360
	<i>Raná péče pro děti s autismem</i>	361
	<i>Předškolní zařízení</i>	361
	<i>Odklad školní docházky</i>	362
	<i>Vzdělávání ve speciální třídě</i>	
	<i>pro děti s poruchami autistického spektra</i>	363
	<i>Děti integrované ve speciálních školách a třídách</i>	365
	<i>Děti integrované v běžných školách</i>	365
	<i>Běžná, nebo speciální škola?</i>	366
	<i>Děti integrované na středních školách</i>	366
	<i>Vysoké školy</i>	367
	<i>Děti a dospělí v týdenních a celoročních zařízeních</i>	369
	<i>Poradenství</i>	371
	<i>Lékařská péče</i>	371
11.3	Největší úskalí péče v České republice	372
11.4	Legislativa a možnosti podpory rodin pečujících o dítě s PAS	373
	<i>Školská legislativa</i>	373
	<i>Krajský koordinátor</i>	374
	<i>Možnosti sociální podpory státu u lidí s PAS</i>	375
	<i>Zdravotní pojišťovny</i>	379
	<i>Projekty neziskových organizací</i>	379

12	Intervence u lidí s poruchou autistického spektra	381
12.1	Co funguje? Eklektický a celostní přístup!	382
	<i>Strukturované učení</i>	384
	<i>TEACCH program</i>	384
	<i>Vzdělávací program Higashi</i>	387
	<i>Behaviorální přístupy, intenzivní raná intervenční terapie</i>	387
	<i>Komunikační terapie (augmentativní a alternativní komunikace)</i>	390
	<i>Interaktivní přístupy</i>	392
	<i>Herní a interakční terapie</i>	392
	<i>Muzikoterapie</i>	393
	<i>Zooterapie</i>	393
	<i>Relaxace</i>	394
	<i>Aktivita</i>	395
	<i>Arteterapie</i>	395
	<i>Ergoterapie</i>	395
	<i>Fyzioterapie a pohybová aktivita</i>	396
	<i>Dobrá atmosféra v rodině</i>	396
	<i>Rodinná psychoterapie</i>	396
	<i>Komunitní bydlení</i>	397
	<i>Integrativní přístup</i>	397
	<i>Farmakoterapie</i>	397
12.2	Co nefunguje? Zázraky!	399
	<i>Terapie volbou, Son Rise program (Option therapy)</i>	399
	<i>Facilitovaná terapie</i>	400
	<i>Rodičovské chování a postoje jako příčina autismu u dítěte, psychoanalytický přístup</i>	401
	<i>Dietická opatření</i>	403
	<i>Homeopatie a metody léčitelů vyléčí autismus</i>	404
	<i>Terapie pevným objetím (Holding Therapy)</i>	405
13	Rodina a dítě s autismem	407
13.1	Reakce rodiny na sdělení diagnózy	407
	1. Období sdělení diagnózy, šok	407
	2. Zapojení obranných mechanismů	408
	3. Depresivní období v přijímání diagnózy	411
	4. Kompenzované období	411
	5. Období životní rovnováhy, přebudování hodnot	411

13.2	Postoje, které ztěžují adaptaci	413
	<i>Hyperprotektivita</i>	413
	<i>Odmítání dítěte</i>	413
	<i>Přetrvávající vztek</i>	413
	<i>Zpochybňování diagnózy a tíže problémů</i>	413
	<i>Nutková péče o děti vede k vyčerpání</i>	414
	<i>Problematické individuální charakteristiky členů rodiny,</i> <i>kvalita vztahů a klima v rodině</i>	414
	<i>Sociálně-ekonomická situace v rodině</i>	415
	<i>Krizová období</i>	415
13.3	Další důležité aspekty	415
	<i>Sdělení diagnózy ze strany odborníka</i>	415
	<i>Sourozenecká problematika</i>	415
	<i>Nácvik obhajoby dítěte na veřejnosti</i>	417
	<i>Zátěž rodiny, informovanost o speciálních přístupech</i>	418
Závěr		421
Literatura		423
	Seznam užití literatury	423
	Doporučená literatura	437
Přílohy		
1	Krajské koordinátorky	438
2	Adresář občanských sdružení a zařízení	439
	Občanská sdružení	439
	Vzdělávací zařízení	440
	Zdravotnická zařízení	445
3	Barevná příloha	446

Můj životopis

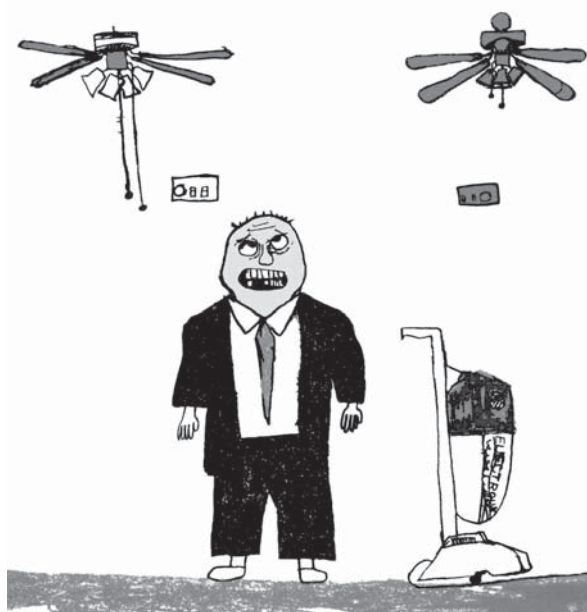
Narodil jsem se dne 12.4.1980 v Praze-Motole. V jednom roce jsem ještě neuměl mluvit, zato jsem dovedl v melodii písniček zpívat „la, la, la“. V jednom a půl roce jsem začal navštěvovat jesle. Nejprve jsem kladl odpor a nechtěl tam chodit. Později jsem si zvykl. Jelikož byla tendence v jeslích otužovat děti, byl jsem často nemocen. Byl jsem prase, jedl jsem tam písek a kameny. Doma jsem zvracel kousky čalamády. Nejhorší otázka byla dodržování čistoty. Jelikož jsem ještě ve třech a půl letech kadil do plen, obvodní lékařka doporučila psychologicko-psychiatrické vyšetření. Od podzimu 1985 jsem se stal psychiatrickým pacientem. Při hospitalizaci jsem byl nemohý. Dupal jsme po kufru, vyhazoval kytky z květináče na zem, sypal hlínu po koberci.

Manželka (*rozumějte matka*) se mnou chodila do dvou mateřských školek. Tam jsem také zlobil. Rozbíjel dětem stavby, nechtěl jsem si hrát s popelářským autem, zvěřincem, stromovou alejí, dopravními značkami. Nechápal jsem oslovení Míšo, volal jsem také Míšo, nevnímал jsem. Na rehabilitaci jsem také zlobil. Zavíral jsem oči před hydrantem zaobleným s návěskem. V rehabilitační školce jsem nechtěl zpívat neoblíbené písničky a ječel jsem. Rozbil jsem zastavovací terč, roztrhal knížku, rozlámал plácačku a rozbil tatárek. Doma jsem rozebral jídelní servis, rozsedl koš, rozebral tatínkova Kukadla i Poupata, zničil jsem Zlatou bránu otevřenou napsanou česky, Pohádky bratří Grimmů, staré desky lidovek, rozebral obaly, polepil a rozbil válcovačky, traktor, plechový buben, letadla, větrníky, klarinet, plácačku, pískací mašinku, dodávkovou sanitku, elektrický vláček, cinkací mašinku, míchačku, autobus na dálkové řízení – starý typ, popelářské auto – starý typ, které jsem rozebral na klinice, čínský džíp, rozebral maňáska ovečku, poštovského panáčka, Kudrnu řídicího auto a pokadil kalhotky spodní. Na zahradě jsem jedl sníh, lízal tyčky od plotu a válel se ve sněhu. Školu v dětském kolektivu mi nedoporučil neurolog, ošetřující lékař na klinice, městská ani krajská pedagogicko-psychologická poradna. Všude jsme slyšeli, že takové dítě tam neměli, a každou chvíli bylo vyhrožováno vyhozením, což se také vždy nakonec stalo.

autentická výpověď jednadvacetiletého muže s Aspergerovým syndromem

Autoportrét

„To jsem já, David Selkovič, 9 let 3 měsíce 56 dnů. Mám rád vysavače, větráky, šachy a zapisuji si výsledky fotbalových utkání. Lidi nemalují rád, nedokážu pořádně vystihnout jejich podobu. To u přístrojů je to jiné, hned poznáte, co mají společného, což se o lidech říci nedá.“
(chlapec s Aspergerovým syndromem, 9 let)

Úvod

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ladislavu Bačovi za pomoc s grafickým zpracováním fotografií a výtvarných prací dětí s poruchou autistického spektra, které jsem použila v této knize. Děkuji mu i za osobní nasazení, které věnoval rodině a umožnil mi tak dokončit tuto knihu. Bez jeho pomoci bych to nedokázala. Velký dík patří Veronice Treichelové za výbornou asistenční práci, práci na adresáři a celkovou pracovní i osobní podporu.

Dále děkuji akademické malířce Marcele Vichrové za vytvoření a poskytnutí skvělých kreseb vystihujících symptomatiku poruch autistického spektra. Poděkování posílám i profesorovi Theo Peetersovi do Antverp, který mne učil na počátcích mé pracovní kariéry.

Oceňuji pružnou spolupráci s nakladatelstvím Portál, konkrétní dík patří velmi ochotné a milé redaktorce Lence Bělouškové.

Poděkování náleží i rodičům, kteří byli ochotni udělit souhlas s publikací fotografií jejich dětí a přispěli tak k informovanosti o poruchách autistického spektra v České republice. Můj dík patří Haně Arenbergerové ze SpMŠ Štíbrova, Lucii Žemberyové, Pavle Čížkové a pracovníkům Základní speciální školy Štolcova za poskytnutí některých fotografií.

Kniha vychází díky finanční podpoře Ministerstva zdravotnictví ČR a aktivně občanského sdružení APLA Praha – Asociace pomáhající lidem s autismem, které je výrazně podporováno Magistrátem hlavního města Prahy. Děkujeme. Závěrem bych chtěla poděkovat celému týmu občanského sdružení APLA za osobní nasazení, odváděnou práci a vzájemnou podporu.

Knihu věnuji rodičům dětí s autismem, jejichž obětavosti, vytrvalosti a odhodlanosti si nesmírně vážím, a také mnoha skvělým pedagogům, pro které se autismus stal výzvou, a nikoli pracovní přítěží.

O čem kniha pojednává a pro koho je určená

Ve chvíli, kdy se k rodičům vloudí první pochyby, že s jejich dítětem není něco v pořádku, ještě netuší, že právě odstartovali nesmírně náročný běh naplněný četnými překážkami, slepými uličkami, kompromisními řešeními, ale i nadějí a úspěchy. Jakým způsobem se podaří nepřízeň osudu zvládnout, záleží na mnoha faktorech. Významnou roli hraje míra informovanosti a profesní zdatnost odborníků, se kterými se rodiče a dítě setkávají, dále osobní zvládnutí situace rodiči a míra podpory širší rodiny. Ráda bych v knize odpověděla na základní otázky, které si rodiče i odborníci kladou: „Co je s dítětem v nepořádku?“ „Jedná se o poruchu autistického spektra?“ „Pokud ano, co to znamená?“ „Co můžeme očekávat v budoucnosti?“ „Jak můžeme dítěti pomoci?“

Každý rok si otázky tohoto typu nově pokládá okolo čtyř stovek rodičů dětí s poruchou autistického spektra. Jen část rodičů ale bohužel dostane správnou odpověď. Někteří na ni čekají léta, jiní ji neobdrží ani v dospělosti. Nesprávnou diagnózou ale mají děti ztížený start do života. Nejedná se o neúčelnou nálepku, ale bránu k informacím a tím i k účinné pomoci.

V naší zemi se s problémy kolem diagnózy potýkáme poměrně výrazně. Donedávna většina dětských psychiatrů, psychologů a pediatriů o existenci pervazivních poruch měla jen mlhavé tušení. Situace se v posledních letech zlepšila. V praxi se již používají posuzovací škály, v odborných časopisech vycházejí články týkající se dané problematiky, pervazivní vývojové poruchy se začaly ve větší míře vyučovat na vysokých školách. Svou roli sehrál i úspěšný film Barryho Lewinsona *Rain Man*, jehož zásluhou byl autismus představen široké veřejnosti.

Přesto mnoho dětí v České republice obdrží nesprávnou či nepřesnou diagnózu. Velmi často v praxi slýchám názor, že autismus je módní záležitostí a produktem jakési novodobé označovací mánie. Přívrženci staré školy nechtějí používat posuzovací škály a rozšířená obecně platná diagnostická kritéria odmítají akceptovat. A tak se stále setkáváme s nesprávnými či vágními diagnózami atypických schizofrenií, hraničních a schizoidních osobností, atypickými obsedantně-kompulzivními poruchami, mentální retardací s poruchami chování, atypickým či disharmonickým vývojem s emočními poruchami nebo nespecifickými poruchami vývoje řeči.

Názory na diagnostická kritéria, na to, co je a není autismus, se liší odborník od odborníka. Rozporuplné a často zcela protichůdné informace

uvádějí rodiče ve zmatek, vzbuzují nejistotu a obavy o další osud jejich dítěte. Rodiče vyhledávají další a další vyšetření, aby získali odpověď na otázku, co stojí za problémy, se kterými se potýká jejich dítě i celá rodina, celkem logicky se upínají na mnohdy nepodložená optimistická tvrzení typu „kluci mluví později“, „než půjde do školy, nebudete o problému vědět“, „typický produkt nedůsledné výchovy“. Čas neúčelně plyne. Odsouvá se tak doba zavedení intervenčních modifikačních programů, které přinášejí zlepšení ve vývoji a zabraňují prohlubování deprivace dítěte způsobené komunikačním a sociálním handicapem. Opožděná diagnostika zbrzdí komplexní a efektivní pomoc dítěti i celé rodině.

Kniha je pokusem o shrnutí nejdůležitějších poznatků o poruchách autistického spektra z hlediska psychologie a psychodiagnostiky. Závěry vyvozené z literatury a stovek klinických vyšetření se snaží ucelit roztržité a různorodé informace o poruchách autistického spektra a vyvrátit rozšířené omyly a mýty, které se týkají dané problematiky a které negativně ovlivňují úroveň diagnostiky a odborného poradenství v České republice. Informace v knize obsažené by měly pomoci všem poradenským, zdravotnickým, školským i sociálním pracovníkům zorientovat se hlouběji v problematice poruch autistického spektra. Jedná se zejména o pediatrii, psychologii, psychiatrii, neurologii, logopedii, foniatru, učitele, speciální pedagogy a posudkové lékaře. Cílem je seznámit odbornou veřejnost s moderním pojetím problematiky poruch autistického spektra a předat informace nejen teoretické, ale i praktické o možnostech terapie, vzdělávacích a sociálních službách.

Kniha je určena i zainteresovaným rodičům, kteří s dítětem prochází diagnostickým procesem, chtějí si rozšířit či potvrdit informace, které obdrželi. V kapitole o diagnostice najdou rodiče dotazník DACH (Dětské autistické chování), jehož výsledky mohou pomoci odhalit riziko přítomnosti pervazivní vývojové poruchy u dětí od 18 měsíců věku. Diagnostika pervazivních vývojových poruch vyžaduje dostatek času a vysoce odborné teoretické i praktické zkušenosti, dotazník tedy není diagnostickou metodou, ale pozitivní či hraniční výsledky by měly rodiče pobídnout k diagnostickému vyšetření na specializovaném pracovišti.

V knize uvádím své zkušenosti, které jsem získala z více než desetileté práce s dětmi s poruchou autistického spektra a s jejich rodinami. Čerpala jsem i z několika výzkumů a projektů, na kterých jsem se podílela. Přála bych si, aby kniha pomohla zlepšit situaci dětí s poruchou autistického spektra a přispěla tak k jejich právu na včasnou a správnou diagnózu i adekvátní odbornou pomoc.

Různorodost poruch autistického spektra (PAS), rozdílná míra symptomatiky

„Když se Martin narodil, byla jsem ta nejpyšnější a nejšťastnější matka na světě. Byl krásné a zdravé dítě. Začal mluvit jednotlivá slova, prohlížel si knížky, smál se. Ve dvou letech nastal zlom – slova vystřídaly zvuky, smích křik a pláč, knížky, které si dříve prohlížel, ležely na zemi roztrhané. O hračky ztratil zájem, jen vše donekonečna roztácel. V noci hodiny prokřičel. Byli jsme zoufalí.“

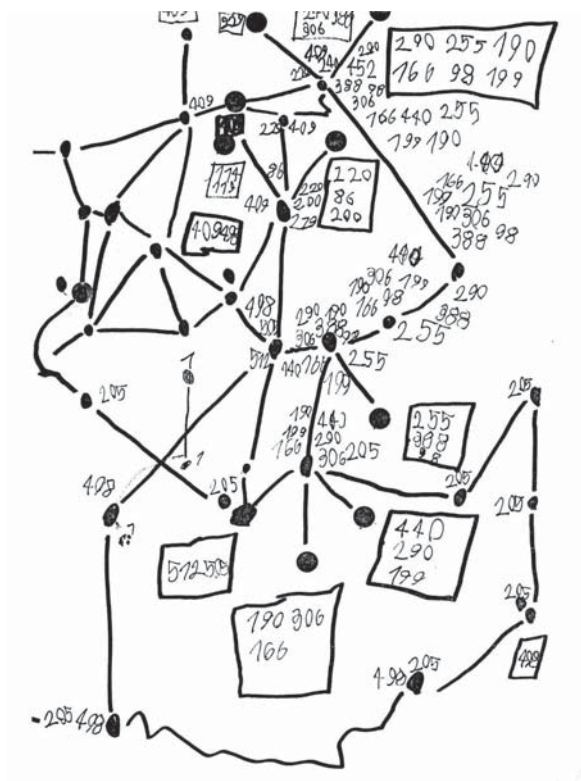
Na zemi v dětském pokoji sedí dítě. Světlovlasý kudrnatý chlapeček. Přesypá korálky. Nabere jich plnou hrst a pustí do misky. Znovu a znovu. Uběhne půl hodina. Korálky chrastí, dítě se nahlas směje. Radostně zatřepe rukama jako křidélky. Na zavolání nereaguje, nabízených hraček si nevšímá, nic nechce. Občas zvedne hlavu a zadívá se upřeně do očí, pohledem ani gestem však s lidmi nekomunikuje. Zdá se, že skoro vůbec nevnímá okolí.

Do autobusu nastupuje chlapec s aktovkou na zádech. Přistoupí k nejbližšímu sedadlu a oznamuje náhodnému spolucestujícímu: „Tady teď budu sedět já.“ Když dotyčný člověk nevstává, křičí, že tam lidé nemají co dělat, že chce své místo. Huláká nahlas: „Nechápu, kam se ti lidé cpou.“ a křičí na řidiče: „Nařizuji ti, abys ostatní cestující okamžitě vyházel.“

„Konečná zastávka, vystupovat,“ pobízí ostatní na konečné. Opozdilce tahá nervózně za rukáv.

Městská hromadná doprava

Městská hromadná doprava je zdrojem zájmu pro mnoho lidí s PAS. Důvodem obliby je předvídatelnost, jasná struktura a řád, který lze v dopravě vysledovat, na rozdíl od sociální interakční a fantazijní hry.

(a) Trasy autobusových linek

31 ČECHOVO NAKNĚSTÍ
~~ČECHOVO NAKNĚSTÍ~~
~~26 DAVO~~
 31 DÍVOHA ČARKA ČECHOVO NAKNĚSTÍ
 26 DÍVOHA ČARKA NADRAŽÍ HOSTIVAR
 25 NADRAŽÍ VOZOVNA KOBILISY
 24 SÍDLISTE DABLICE
 22 BILA HORA NADRAŽÍ HOSTIVAR
 21 NADRAŽÍ BRANIK SÍDLISTE MODŘANY
 18 VOZOVNA PANEŘAC PETŘIN
 17 SÍDLISTE MODŘANY SÍDLISTE DABLICE
 16 SÍDLISTE MODŘANY SÍDLISTE DABLICE
 14 SÍDLISTE MODŘANY VOZOVNA KOBILISY
 12 SÍDLISTE MODŘANY VOZOVNA KOBILISY
 11 SÍDLISTE MODŘANY VOZOVNA KOBILISY
 10 SÍDLISTE DABLICE SÍDLISTE REPY
 9 SÍDLISTE DABLICE SÍDLISTE REPY
 8 HLAVNÍ REPY BILA HORA
 7 LEHÁVEČ
 6 VSTANSTĚ OLČANSKÉ HRÁTOV
 4 LEHÁVEČ
 2 PETŘIN
 1 VAPÁVEČ PETŘIN

(b) Zastávky tramvaje

Druhy hmyzu

Spontánní výtvar desetiletého chlapce s Aspergerovým syndromem. Encyklopedie s hmyzem a dinosaury shromažďuje už od předškolního věku, v rozpoznání jednotlivých druhů s ním laik nemůže soutěžit.

(a)

KNEŽICE TRAVOZELENA
 OSTNOHŘBETKA KŘOVINA
 RENO DĚJKA ČERVENÁ
 KLOPUŠKA ZELENA
 VOŠI KOBEČNÍ
 VÁ UKOBILOŽKA CHRÁSTCO
 SARANČI ZELENA
 LESKLICE MEDENA

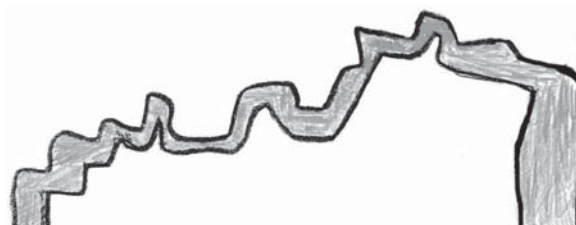
(b)

Typické kresby dětí s poruchou autistického spektra

Na rozdíl od ostatních dětí děti s PAS na kreslení specifických kreseb upívají, věnují kresbě neúměrně času, případně nechtějí kreslit jiné obrázky s běžným námětem.

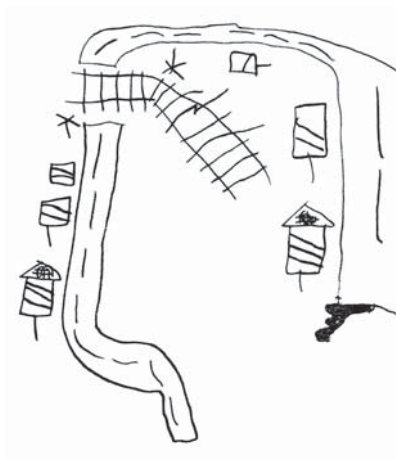
(a) Spletenec

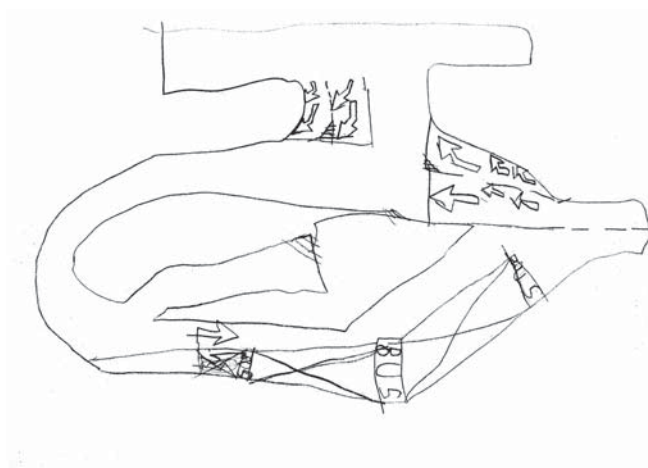
(b) Ohraničená čára

Plánky a mapy

Kresby chlapce s autismem v pěti a půl a šesti letech. Plánky, mapy a schémata mají jasnou vnitřní strukturu, proto se u dětí s poruchou autistického spektra těší velké oblibě.

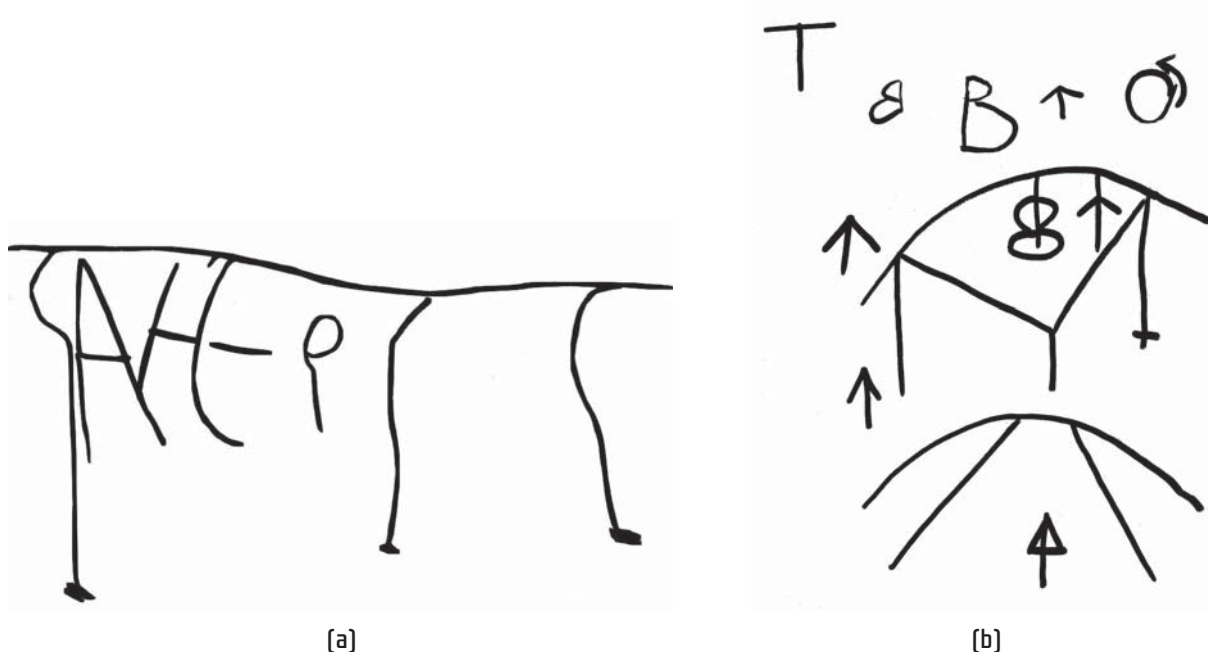
(a)

(b)

Zájem o písmena

Zájem o písmena bývá u dětí s PAS stejně obvyklý jako o číslice. Oproti vrstevníkům je patrná větší vyhraněnost a pronikavost zájmu nebo dávání písmen do zvláštních souvislostí. Na obrázku dvou šestiletých dětí písmena visí na šňůře jako prádlo (a) nebo jsou dávána do souvislosti se směřovkami (další druh vyhraněného zájmu) (b).

U stolu kreslí pětiletý chlapec plány silnic, křižovatek, železnice a dopravní značky. Nic jiného malovat nechce. Od tří let zná všechna písmena a číslice. Neochotně si prohlíží obrázek ryby. Na otázku „Co je to?“ odpovídá: „Rybičku máme ve školce, odjíždíme na rozhlednu do školky, šel jsem tam koupat a byla tam taková ryba, rybičku takhle malujeme a tadyhle očičko, šel jsem tam. A tady tohle a tohle a tady to stačilo.“

Už zdaleka se ozývá řev. Šestiletá holčička se zapřela ve dveřích a odmítá vstoupit do místnosti. Teprve když zjistí, že po ní nikdo nic nechce, na chvíli se uklidní. Neumí sice mluvit, ale roztrídí kostky podle barev a vyrovnává je pečlivě do řad. Dlouze si prohlíží žaluzie, otvírá a zavírá dveře, cvaká vypínačem. Rodiče se ji snaží posadit na židli. Rozkřičí se na celé kolo, hřbetem ruky se tluče do čela a ruku podávající hračku rozškrábne do krve.

Jindrovi naměřili v inteligenčních testech 150 bodů. Vyhrál okresní kolo matematické olympiády, výborně hraje šachy. Již od raného věku se věnuje studiu encyklopedií. Zajímá ho vesmír, matematika, počítače a dopravní prostředky. Rodina ho přirovnává k prototypu „potrhlého vědce“. Kamarády nemá, většinu času tráví programováním a surfováním po internetu, kde hledá informace o trolejbusích, železnicích a tramvajích. Znalosti o jednotlivých typech dopravních prostředků, jejich provozu a vlastnostech lze považovat za fenomenální. Rodiči byl vždy považován za dítě svérázné a tvrdohlavé. Věděli, že je